

Debatt

debatt@dn.no

Gal menneskerettsdom om mafiaboss

EMD kommer med enda en uklok avgjørelse: en demonstrativ «prinsippavgjørelse» til fordel for en italiensk masse-morder.

11

april 2006 var en gledens dag for Italia. Etter utrolige 43 år på rømmen ble

lederen for Cosa Nostra, Bernardo Provenzano, arrestert og satt til å sone flere livstidsdommer. I tillegg til en rekke heslige forbrytelser var Provenzano i 1992 medansvarlig for mordene på to kjente mafiadommere. En bombe plassert under en motorvei drepte en av disse med kone og livvakter. Hevnterroreren skaket Italia: Flyplassen i Palermo bærer de to dommers navn: Aeroporto Falcone e Borsellino.

Svekket av alder og flere sykdommer døde Provenzano i fengsel 13. juli 2016. Et enstemmig kammer i Den europeiske menneskerettsdomstol (EMD) sjokkerte 15. oktober i år Italia (og mange andre) ved å gi masse-morderens sønn medhold i at fengslingsforholdene de siste 3,5 måneder (fra 23. mars 2016) innebar menneskerettskrenkelse.

Dommen kan ikke medføre endring i den avdøde mafiabossens soningsforhold; den er mer en demonstrativ «prinsippavgjørelse».

EMD mottar for tiden adskillig kritikk. Enkelte sier det nå er viktig ikke å «snakke domstolen ned». Problemet er motsatt. At menneskerettssmiljøene er så servile overfor EMD, kan bidra til at EMD avsier ukloke dommer, lik Provenzano.

Ett er det uforståelige og livsfjernt elitistiske i å avsi en dom som provoserer enormt, men er uten reell betydning for den det gjelder - ut over å gi en slags «rehabilitering» av en av Italias verste samfunnsfiender. Sønnen som brakte saken inn for EMD, har vakt manges vrede ved å tjene penger på guidede turer til farens hjemtrakter i Corleone. Nå kan han også si: Det var ikke bare mafialederen som gjorde gale ting, men også Italia.

Å fremheve EMDs mangel på tilpasningsevne er likevel en taktisk kritikk der mer «troende» vil si at menneskerettsflagget skal heises også der det vekker motstand, og at politisk tilpasning er det siste EMD skal drive med. Langt viktigere er den reelle innvendig: Dommen er gal fordi den ikke adekvat balanserer de aktuelle motstridende interesser.

EMD har som så ofte skrevet sin begrunnelse som om det på den ene siden står ett individ

Etter utrolige 43 år på rømmen ble lederen for Cosa Nostra, Bernardo Provenzano, arrestert og satt til å sone flere livstidsdommer. Her fra 2006. Foto: Luca Bruno/AP/NTB Scanpix

Da kan selv et monster i sine eldre dager fremstå som nok en David mot den offentlige Goliat

Innlegg Ole Gjems-Onstad

Ole Gjems-Onstad, professor ved Institutt for rettsvitenskap og styring, Handelshøyskolen BI

(Provenzano) og på den annen den store stat (her Italia). Da kan selv et monster i sine eldre dager fremstå som nok en David mot den offentlige Goliat. Men Italia har et menneskerettslig ansvar for å beskytte ikke bare mafialedere, men uskyldige borgere mot utagerende hevn fra mafiaens voldsmaskineri.

Det vanskeligste med menneskerettighetene er ikke å vurdere den enkeltes rett, men den enes rett mot de andres: rett mot rett. Det er trist, også for en masse-morder, ikke å kunne ha mer kontakt med familien i den siste fasen; men langt verre at uskyldige kan bli myrdet. Siden Provenzano var så sterkt svekket, var det blant italienske anti-mafia-myndigheter uenighet om det var nødvendig å opprettholde de restriktive tiltakene. Men flere instanser med særlig ansvar for soningsforholdene for mafialedere understreket at man ikke kunne utelukke at liberalisering ville muliggjøre beskjer fra en

ekstremt voldelig person.

En fengslet mafiaboss kan ha mye å hevne. Italienske fengselsmyndigheter har utformet et spesielt soningsregime for mafialedere med utstrakt bruk av isolasjon. Kontakt med andre fanger og familie har vært virkelig begrenset. Men selv med slike ordninger har ordre om forbrytelser kommet ut. Med kodede beskjer har mafiaens gudfedre klart å lede sine organisasjoner også innenfor murene.

Fra sine tiår i dekning var Provenzano kjent som en mester i korte, godt kamuflerte beskjer; for ham som religiøs(!) også ved kryptisk bruk av bibelsteder.

EMD skriver som om tvil om fengslingsforholdenes strenghet må komme masse-morderen til gode. Dette blir en ensidig og begrenset tvilsvurdering. Italia ville beholde kommunikasjonsbegrensningene for å være sikker på at ordre ikke kunne gis. Tvil om Italia ville være i stand til å ivareta sin menneskerettslige

plikt til å beskytte uskyldig må veie tyngre enn tvil om masse-morderens evne til å kommunisere.

Ikke bare bommet EMD om hvordan usikkerhet om fengslingsforholdene burde slå ut. Domstolen trakk også likhetsprinsippet for langt. Den betonet at en masse-morder som Provenzano har en menneskelig verdighet lik alle andre. Abstrakt og generelt er også en mafiasjef med et grufullt rulleblad et menneske med en verdighet staten skal verne. Men mafialeders kommunikasjonsrestriksjoner var selvforskyldte. Da må grensene for uverdigg behandling trekkes annerledes enn for uskyldige.

Menneskelig verdighet skal vernes, men vurderingen må være konkret og tilpasset situasjon og person.

Ole Gjems-Onstad, professor ved Institutt for rettsvitenskap og styring, Handelshøyskolen BI, forfatter av Menneskerettigheter